آڳ

بادل
آڪاس ڇانيل لال آهن
ٻيو ڪارخانو. فرش تي ليٽيل ڪامگار
ٿڪي - ڪن ٿوري ننڊ آهي ڪن وڌيڪ.

”گلي لڳ جاتون تو آگ لڳ جائي“ جمعدار جو آواز آڪاس جي حالت کي بي خبريءَ ۾ زبان ڏيئي ٿو وڃي.

ڊگمبر اونڌو سمهيل آهي اکيون ٻوٽيل - ٻليءَ وانگر منهن گهنجائي چوي ٿو، ”اڙي ڳاءِ تہ، بند تہ ڪر ها ڳاءِ، ڇا تہ گلو اٿيئي.“

جمعدار الي وڃي دروازي وٽ ويٺو آهي، ٻاهون ڪلهن جي چوڌاري وڪوڙيل، اکيون ٻوٽي آڪاس ڏي وڌيڪ سوز سان شروع ڪري ٿو:

گلي لڳ جاتون تو آگ لڳ جائي
آگ لڳ جائي جو بجهي نہ پائي.

”واهه واهه“ ڪندو چندر اٿي اچي سندس ڀر ۾ ويهي ٿو، ”تون بہ ڇا تہ بيوقوف آهين. سئنيما وارن وٽ وڃين ڏڪا کائڻ ... هتي سڄي عمر ...“

ڊگمبر رڙ ڪري ٿو ”اڙي وڃ نہ روڪيس.“ ليڪن

ڪڏهن مان جا ٻُڌن 'ڪون ڪرن' ٻُڌي آئي، سا هاڻي باقاعدي رٿا ۾ بدلجي وئي آهي.

"توکي ڇا ٿيو ڙي - اي راما! ڇا ٿيو ڙي توکي؟"

رامون زور زور سان روئندو ٿي پيو وڃي.

ڊگمبر ڪيس ڏونداڙي پڇي ٿو، "ڙي اسانجو راڄ ٻڌل ڇو زور ڪري ڇڏيئه؟"

رامو روئرو آئي ٿو، سندس اکيون لال آهن. اُڇي ڪاري ڏاڙهي سوڄا سوڄا آهي. هونءَ سندس منهن تي شوخي هوندي آهي. ماٺ هوندي آهي ته اندر جو ڪڏبو لڳندو آهي. پر هن گهڙيءَ اکيون لال هونديون ۽ سندس شڪل ترم ۾ ڍڪي آهي.

"ڙي ماءُ ٿي ياد اچيئي ڇا؟"

رامو روئرو مرڪي ٿو. سڀ کلن ٿا. چندر ۽ سنهو اوڪر پوري نشي ۾ آهي. خنڪيءَ سان راموءَ کي ڪتڪتائي ڪري پڇي ٿو، "هوءَ مڇين واري ياد اچي وئي آهي ڇا؟ ڇڙ، منهنجي مُڇ جو قسم."

رامو کلي ٿو ۽ گڏجي مٽي ڇڪي، اکيون اگهي ٿو وٺي.

ڊگمبر دروازي وٽ وڃي ڄمارڏن وٽ اچي هٿ جوڙي ڇوي ٿو، "ڪاڪ ته وري اهائي - ڪلي لڳ ڄاڻون... هو هو هو آڳ لڳ جائي" ڇـو ڇڏي آئين ڙي ٻهرن ۾ ڪم؟ منهنجي سر جو قسم اهو رڳي ڏڦي (محمد رفيع)

سيٺ کي پڪو ٻڌي ها ٻچڙن مڃهان! هاڻ، ڳالهه ڪرائيندي، جڏهن ڪاراڻيءَ سان اسانجي چانهه ٿو ڪيون."

چمارن در وقت ويٺو، ٻن ٽن مهينن ۾ مرڪي رهيو آهي. هو چالاڪ آهو آهي ته ٻڪرين ۾ انهن زردارن جو راڄ آهي. غريب جي اڳ ۾ اهڙي حالت آهي، جيڪا هن ڪارخاني ۾ رهندي آهي. ليڪن هي سڀ هن "ٻولي" کي بيڊائڻ لاءِ هو تيار ناهي. چمارن ڀاڳ کي اوڻ ڪٿو سمجهي. هيءَ هڪڙو خاص اکر آهي جو هو فقط انهن پڙهيلن ۽ ميرن ڪمينن وارن لاءِ ڪم آڻيندو آهي. سڀ ڪامگار جيڪي سائنس ڳڻ ڏيهن جو ڪم ڪندا آهن، تن سڀني ۾ ٻاڪ ٿي انگريزيءَ جا ڪيترا درجا پڙهيل آهي ۽ هميشه اڇو اجرو رهي ٿو. رات جو سائنس ڳڻ جيڪي ٿي چڙا، هن ڪارخاني ۾ ٿي سمهي رهندا آهن، ان مڃهه ۾ چمارن ٿي گهڻ ۾ شراب پيئي ٿو.

هاڻي وڏي ٿلهي سرٻڙ وارو ڊگهير ڪارخاني اندر اچ وڃ پيو ڪري. ڪيس رکيو ڪپڙو ۽ ڪنڌي پيل آهي. ٻيڙيءَ مان ڦوڪ ٻري ڇڏي ٿو، "ڳڀوان جو سڀهن، اڄ پڪهڙي سالي ڏاڍي ياد ٿي اچي."

رامون ٻري ڪان ٿي ڏاڍي غصي سان ٿو چوي، "ٻوه ڪري ڇڏ نه شادي، پڌائين ڇو ٿو؟"

"لڪهڻ چا وڃي ڙي. روئين پيو رکيو. ٻين کي ڪلهڙو نه نٿو سهين."

ٻگهمر جي اڄ وچ ۾ لڪڙي ٽي وٺي آهي ۽ ٻڙي ۾ لڪڙي لڪڙي پيو چڪي.

”ڇو ڙي، اسان هڪڙي ۾ شادي نه ڪئي ۽ تون هڪ کي ماري ٻي ٿو پرڻجين. واهه!“ رامو همٿ ڪٺي ڏاڍي غصي سان چئي ڏنو آهي، ”پوءِ ۾ ڪري ڏيکار نه شادي. ڇهين ڪير ٿو؟“

”ڇو ڪريانس شادي؟ چار ٻار هنکي آهن، چار ٻار مونکي آهن ۽ وري ۾ چار ڪن جمي پوندا. پوءِ تون پاليندين مهنجا ڏهن ڪياٽون؟“

رامو هن ڳالهه کي اڳيئي چاتو ٿي. هاڻي اکر ٻيچي اڃي ٿهڪن ۾ چنڪيو آهي.

”اڙي واهه، تهنجا ٻار مان پاليان ۽ اهـا سالي تهنجي...“

”زبان بند رک، هي سرون ڏسين ٿـو نـه؟ سڀ تهنجي مٿي تي هڻي اصل ختم ڪري ڇڏيندو سانءِ.“

”اڙي اڙي، ٻاٽي وڙهو ڇوٿا؟“ چندر لڏندو لمندو آئـي ڪڙو اٿي ٿو. سندس هڪ همٿ ۾ ٺيڊي ٻـاٽلي آهي. ڏاڍي همٿ سان رامونءَ جا وار ڦٽائي چوي ٿـو، ”شادي سڀڪنهن جي قسمت ۾ نه هوندي آهـي. مهنجي قسمت ڏس. سترهن سالن جي عمر کان شاديءَ لاءِ رپيا ڪٺا ڪيم. ٿورا ٿمام ٿورا هن ٻنيءَ ۾ وڃهي،“ ٻيمت آٽي همٿ لاٽي ٿمپ ڪري ٿو، ”باقي سڀ چڪي ٻنجي ۾ وڃهي ڇڏيندو هوس. هڪ ڏينهن داڻ ۾ لڳي ويو. ۾ هزار رپيا ٿاهي ورتم هي... ڪل

نه، سچي ڳالهه آهي. هڪڙو هزار رپيس ۾ ته لڳائيندو. ٻيو گهوڙو سچو گاهه ڪائي ويو..."

جمادارن ان وقت ونو چندر جي ڳالهه ڌيان سان ٻڌي رهيو آهي. اکر اکر تي زور ڏيندي چيائين، "هي... قسمت ٿو چوان. ٻه هزار ملندا ته شادي ڇو نه ڪري ڇڏي ٿو؟"

جمادارن جي هن گفتي ٻڌڻ سان "ڌپ" ڪري چندر پٽ تي ويهي رهيو آهي ۽ بيوقوفن وانگر واڇ ڪري جمادارن کي ننهن کان چوٽيءَ تائين ڏسي ٿو، "مون جا شاديءَ لاءِ پئسا نه ميڙيا هئا؟ هو ٻنهنجو ڳوٺائي پنج سؤ رپيا ڦري ويو نه بس؟ روز آسرا ڏنائين ته 'هاڻي ڇوڪرين جو اگهه گهٽبو. بس هڪ مهني جي اندر...'" چوندي چوندي سندس آواز رنڊهارڪو ٿي ويو آهي، "هاڻي ته سيٺي مهڏا گذري ويا آهن. ٻيو ٻه ٽيڻ تي آهيان. منهنجو هي 'نونڪ' ڏال ٻه آهي پار ئي آهي..." هٿ واريءَ شيشيءَ ۾ جيڪو ٻه ڪ ٻچيل آهي، اهو ليٽائي واٽ ۾ وجهي ٿو. ٿورو ٿڪيءَ ۾ اچي چوي ٿو، "هوءَ جيڪا، نونڪ جو شيشو لڪائي لڪائي ڪٽي ايندي آهي، پاڻکي پسند اچي وئي آهي..."

"هي بند ڪر بڪواس." جمادارن هن ڳالهه تي ڏڪي اٿيو ٿو. "هوءَ وچاري پنج ٻار پالي ٿي، انهيءَ

ڏندي ۾ مان."

"ٻيج يار! ها ها ها... ڪون ڪون" چندر
اُٿي رامونءَ وٽ هلي ويو ٿو.

چندرن ڊگهو ساهه کڻي ڪجهه سوچي رهيو. سندس منهن جي ريکائن مان ظاهر آهي ته ڪيس هي وايومنڊل پسند ڪونهي. اتي ته اها شراب ۽ دک. پورپنڊڙ خيالي آهي. ڪيس پوسائت نه ٿي محسوس ٿئي. ٿوري ڪنگهه بعد شروع ٿي ويئي اٿس. چانيءَ کـي مهٽي ٽڪ ڦٽي ڪري ٿو. ڏنڌليءَ روشنيءَ ۾ ٽـڪ ۾ وٽ چمڪندڙ نظر اچيس ٿو.

هي رت چندرن کي هڪ وڏي هار جـو احساس ڪرائيندو آهي. اڄ ته ڪوئي اهڙوئي احساس سندس سيني ۾ سـڙي رهيو آهي، جـو جڏهن واڳـ جي ٽڪ جا پڇاڙيءَ جا اکر چوي ٿو، "جو ٻجهڪي نه پائي" ته سندس اکيون ٻري اٿي ٿيون. ڪوئي شعلو جو پيٽ ۾ شروع ٿيو آهـي، اندر پيٽ ٻجهي چڪو آهـي، لڪهندڙ جيتون بس اکين جي درين مان نمايان آهـن.

ٻري ڪان رامو رڙي ٿو، "اڄ لڪهندڙن ٻليءَ جي اکين وانگر ٿي ويئون آهن. يا اٿي ٻاري چڏ، يا هن پاسي نه نهار." رامو همٿ سان ٻڌهڪي منهن کي پڪي ٿـو چـڏي. چندرن ڪلي منهن ٻئي پاسي ڪري ٿـو چڏي.

هوا ٿوري چري آهي، منجهس مٽيءَ جي ٽارگـي

جي ھٿ آھي. جمارن کي اوچتو ڪجھ ياد اچيو
ويو. وامو کان نظر ھٽائي چندر کان پڇي ٿو، ”ڙي
سيٺ جي ڌيءَ جي شادي ٿي رھي آھي نه؟“

دگمبر ٺھڪ ڏيئي کلي ٿو. سترلي ڇپر کي ڌڪ
ھڻي، اچ وچ ڪندي دگھو ليڪچر ڪري ٿو وجي.
”تون ڇا پڇي ڪندين شاديءَ جو؟ تون وچ وچ
پھتون ۾ ......“

”سالا، سينياٺيءَ مونکي شاديءَ ۾ ڳائڻ لاءِ چيو ھو“
ڏاڍيءَ پھنجائيءَ سان دگمبر کي پھنجو رازدان
ٻڌائڻ جي نموني ھو وڃم چوي ٿو، مگر دگمبر ان لي
نه کلي ٿو... ”اڙي سيٺ جي محل ۾ ڳائڻ جا خواب
تون نه لھه. اٿي ھو ڳائڻ ايندڙون ھو رھي ماڻھون؟
ڪرستان ڇڀيون ڏنگيون، جيڪي سيٺ جي شاديءَ
۾ گھراڻون ھٿائون نه. ڳاڻائون ٿي - ڪيڪون ٿي
ڪيائون ڇيز ڳائڻي نه بس...... ’کلي لڳ جائون......‘
دگمبر ڇاليءَ لي ٻئي ھٿ رکي ڳائي ٿو؛ ڦيرڻون نه ٿو
ٿاڻي. ”اڙي ٻار ڇا نه عجب آھي، ھو آرڙھين سالين ۾
شادي ٿو ڪري تون انڌاوڻھن ۾ نه نه ڪري سگھيو
آھين؟ مان... ھه ھه... مان الاجي اٺيتاليھن جو آھيان،
اٺواڄاھه جو......“

وامر ألـي اکيان اچي مدبرانو سوال پڇي ٿو،
”چوڪري ارڙھين سالين ۾ ئي گھٽا رنگ ڪيا؟“

”ڏوهه ڪنهنجو؟ اسين سڀ واهه ڏينهن ٻاڻ کي واهي خون پسينو هڪ ڪري هن سيٺ جي ٿي خاندان کي وڏا ٻه ڪرايون. جنهن کا سڪيلڊي زمين هجي، پيا رهن جا ٿهه چاڙهيو نس، پوءِ ونگيرنگي گل کيئن ته ڪلندا آهن؟“

ٻڳمبر دروازي ڏانهن نظر ڦيري چوڻ، ”چپ ڪر ڪير ٻڌي نه ونيئي جمارڊن!“

پر چندر پنهنجين سنهين ٽنگن تي اٿي اٿهي ٿو ۽ همٿ ڦيڪي چوي ٿو، ”وڃي ڪير ٻڌي سيٺ گهڻن هزارن مان هي ڪم شروع ڪيو ۽ هاڻي گهڻا هزار اٿس؟ هي سڀ ڪنهن ڪمايا؟ هان ڪنهن ڪمايا مون مون.“ چانئي ۾ هن همٿ ٿوڪي ڪڙي رهڻ جي ڪوشش پيو ڪري پر نشو ڪيس هيٺ وهاري ٿو ڇڏي.

ٻڳمبر ڪيس لت هڻي چوي ٿو، ”لڏهن سڀ پيسا اسانکي ڏيئي ڇڏي اهو مطلب اٿيئي پاڄي!“

”پاڄي جا ٻچا!“ وري چندر اٿي اٿهي لڏندي جوش ۾ چوي ٿو، ”حساب ڪر، سيٺ ڪيئن جڳهه تي گهڻا رپيا لڳايا، سندس پٽ جي شاديءَ ۾ ڪيئن پٽ ۾ ٽوڙ ناڪ هار پائون پئي. ڇا ڪٿان آيا، اهي سڀ رپيا؟ رهن ڪي رپيا جاوا؟“ پاڙيءَ جا اکر چندر اهڙي جوش ۾ ۽ نشي ۾ ٿاٻڙندي ٿو چئي، جو ڪافي ٿي جڻا ڪلي ڪلي اونڌا ٿا ٿين.

ڪجهه پناڻ لاءِ، ڪجهه ڪلاڻ لاءِ، جمارڊن پڇي ٿو،

”ڙي چندر، پر تو اهي سڀ رپيا ڏنا ڪيئن؟“

”ڏنا ڪيئن؟ تو ڪيئن ڏنا؟ سيٺ دغا ڪئي. ها سيٺ لٽائي ويو موکي! چالاڪ آهي سيٺ!“

”۽ تون شرابي آهين.“

”شرابي سيٺ آهي، سيٺ جو پيءُ آهي...“

”تون ڊاڪو آهين نمڪحرام.“

”ڊاڪو سيٺ آهي. سندس پاڻ سڄو ڏينهن جوئا ڪري، ڇوڪرين کي موٽرن ۾ چاڙهي سئنيما تي وٺي وڃي، پوءِ بہ سندس شادي ارڙهن سالن ۾ تو ڪرائي، ۽ مان؟ مان پاڻ ڪونہ آهيانس. ڪمائي تو ڏيانس، پوءِ بہ موکي رڳو اوٺانڪ......“ چندر هاٺي روئي پيو.

چار ڏن جاٺي تہ صبح جو ڊڪمبر ۾ رامون چندر جون هي نشي ۾ چيل ڳالهيون سيٺ کي ٻڌائيندا ۽ سيٺ چندر کي لتون ڏئي هٽيندو، نوڪري وڃڻ جي ڌمڪي بہ ڏيندو، پر چندر ان وقت اٺين هوندو جهڙو هوا نڪتل ڦوڪڻو. اس ڪتي وانگر پيو سيٺ جا پير چٽيندو.

چار ڏن سياٽو آهي. هو هميشہ وچ ڪنڌ ۾ ڳالهائيندو آهي پر هن قسم جون ڳالهيون اڪثر سندس جيءَ اندر ڪا آگ تيز ڪري ڇڏينديون آهن. هو پنهنجي سر پر کي سون پٽ جي اٽي تصور ڪندو آهي، جنهن منجهان آگ جون جهرون اکين جي ڊرن منجهان پڻ کي نظر اينديون آهن. هو انوقت چاليءَ تي هٿ رکي ڪارخاني جي ڊروٽ ڏيهي ڳائيندو آهي، ”آگ لگہ جاني جو بجهي نہ پائي...“